

Seksualność i związki partnerskie jako element dorosłości osób z niepełnosprawnością intelektualną

Sexuality and Partner Relationships as an Element of Adulthood for People with Intellectual Disabilities

Roksana Wąs¹, Natalia Miszczak²

¹ Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; ORCID: 0009-0006-5503-2271

² Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie; ORCID: 0009-0008-8545-7259

ABSTRAKT

Seksualność oraz potrzeba tworzenia bliskich relacji partnerskich stanowią istotny aspekt dorosłości każdej osoby, w tym również osób z niepełnosprawnością intelektualną. Celem artykułu jest ukazanie seksualności i relacji partnerskich osób z niepełnosprawnością intelektualną jako ważnego obszaru ich rozwoju psychospołecznego, kształtowania tożsamości oraz poczucia własnej wartości. W artykule omówiono specyficzne cechy seksualności dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną. Przeanalizowano rolę relacji partnerskich w kształtowaniu samooceny i tożsamości oraz zidentyfikowano bariery, które utrudniają osobom z niepełnosprawnością intelektualną nawiązywanie intymnych relacji. Znaczną część artykułu poświęcono znaczeniu edukacji seksualnej dostosowanej do możliwości poznawczych i potrzeb tej grupy, podkreślając jej rolę w zapewnieniu bezpieczeństwa, autonomii oraz zdrowia psychoseksualnego. Omówiono również zagadnienie asysty seksualnej oraz kontrowersje związane z tą formą wsparcia. W artykule poruszone zostały też kwestie kompetencji społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz regulacji prawnych dotyczących prawa do zawarcia małżeństwa w Polsce. Wnioski wskazują na konieczność holistycznego oraz wspierającego podejścia do seksualności i relacji partnerskich osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Słowa kluczowe: seksualność, niepełnosprawność intelektualna, związki partnerskie, edukacja seksualna, prawa osób z niepełnosprawnością

WPROWADZENIE

Seksualność i potrzeba tworzenia bliskich relacji są naturalnymi elementami ludzkiego rozwoju, niezależnymi od sprawności intelektualnej czy fizycznej. Kwestie związane z seksualnością osób z niepełnosprawnościami aktualnie coraz częściej stają się przedmiotem badań i analiz prowadzonych w naukach społecznych (Waszyńska, 2019). W przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną (NI) kwestia ta bywa jednak pomijana, mimo że w znaczący sposób wpływa na ich życie (Nikel i in., 2025). Seksualność osób z dysfunkcjami bywa społecznie niechciana (Kościelska, 2004). Niepełnosprawność intelektualna to zaburzenie charakteryzujące się znacznym obniżeniem poziomu funkcjonowania intelektualnego (poniżej 70 punktów IQ), współwystępowaniem trudności w zakresie zachowań adaptacyjnych oraz początkiem we wczesnym okresie rozwojowym. Jest to złożony stan, o zróżnicowanych objawach, uwarunkowanym różnymi przyczynami. Wyróżniamy cztery stopnie niepełnosprawności intelektualnej: lekki, umiarkowany, znaczny i głęboki

(Piotrowicz, Rymarczyk, 2015). Coraz częściej pojawiają się głosy, które podkreślają i popierają prawo osób z niepełnosprawnością intelektualną do prowadzenia aktywnego życia seksualnego (Vančová, 2014). Współcześnie coraz częściej zwraca się uwagę na to, że potrzeba bliskości, miłości, akceptacji oraz relacji partnerskich jest istotnym elementem dorosłego życia, a osoby z niepełnosprawnością intelektualną - podobnie jak wszyscy inni - mają prawo do wyrażania swojej seksualności i tworzenia satysfakcjonujących relacji. Umożliwienie osobom z niepełnosprawnością zmierzenia się z własną seksualnością, danie im prawa do jej przeżywania daje im możliwość do lepszego zrozumienia siebie, zaakceptowanie własnego ciała i potrzeb, podnosi poczucie własnej wartości i pozwala zaspokoić potrzeby: miłości, szacunku, samorealizacji (Hinc-Wirkus, 2017). Zrozumienie seksualności tej grupy wymaga spojrzenia na nią z perspektywy holistycznej. Jednocześnie konieczne jest uwzględnienie specyficznych barier, z którymi mogą się mierzyć osoby z niepełnosprawnością intelektualną. W niniejszym opracowaniu zostaną omówione kluczowe zagadnienia dotyczące seksualności oraz związków partnerskich dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną, a także bariery utrudniające tworzenie związków przez te osoby, możliwości edukacji seksualnej, istnienie asystencji seksualnej na świecie oraz uregulowania prawne dotyczące formalnych związków osób z NI.

SEKSUALNOŚĆ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ W UJĘCIU DOROSŁOŚCI

Seksualność jest naturalnym i integralnym elementem życia każdego człowieka, niezależnie od poziomu funkcjonowania intelektualnego. Seksualność osób z NI charakteryzują różnice w zależności od stopnia niepełnosprawności. Charakterystyczną cechą rozwoju seksualności osób z niepełnosprawnością jest jego nierównomierność, przejawiająca się brakiem spójności między rozwojem intelektualnym, psychicznym, seksualnym i somatycznym (Toboła, 2018). Rozwój psychoseksualny osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną nie jest tak mocno zaburzony, aby całkowicie uniemożliwić im tworzenie prawidłowej relacji partnerskiej. Mogą one prowadzić względnie normalne życie seksualne. W przypadku osób z umiarkowanym i znacznym (głębszym) stopniem niepełnosprawności występują indywidualne różnice. Osoby z głęboką niepełnosprawnością intelektualną nie odczuwają w zasadzie potrzeby kontaktów erotycznych, a swoje potrzeby seksualne mogą zaspokajać wyłącznie w drodze popędu (Vančová, 2014). Seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną jest ważnym aspektem ich życia, który wymaga uwagi zarówno ze strony opiekunów, jak i specjalistów. Niezależnie od stopnia niepełnosprawności, osoby te mają prawo do godności, intymności i wyrażania swoich uczuć. Utrudnienia w rozwoju zachowań przystosowawczych, które są elementem niepełnosprawności intelektualnej, w istotny sposób wpływają na seksualność tych osób, choćby w zakresie umiejętności nawiązywania oraz podtrzymywania relacji emocjonalnych i intymnych, identyfikowania zachowań jako seksualnych, samoobrony przed przemocą seksualną (Karwacka, 2013).

Dorosłość może mieć wiele znaczeń. Może oznaczać dojrzałość i odpowiedzialność w zachowaniu, być postrzegana w aspekcie psychologicznym, pełnić funkcję prawną - wiązać się z osiągnięciem określonego wieku i wynikającymi z niego prawami, a także oznaczać poczucie samodzielności i odpowiedzialności za własne życie (Myśliwczyk, 2017). Osoby z niepełnosprawnością intelektualną również osiągają dorosłość, choć proces ten może przebiegać w odmienny sposób i wymagać dodatkowego wsparcia. Dorosłość osoby

z niepełnosprawnością intelektualną nie spełnia wszystkich kryteriów przypisanych dla dorosłości osoby pełnosprawnej (Fetzki, Fetzka, 2020).

W dorosłym życiu seksualność osób z NI często pozostaje niedostatecznie rozpoznana i wspierana. Ze względu na ograniczoną zdolność do rozumienia złożonych norm społecznych i zasad bezpieczeństwa, osoby te mogą być bardziej narażone na ryzyko wykorzystywania seksualnego. Brak świadomości zagrożeń i ograniczenia w rozpoznawaniu intencji innych osób sprawiają, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną są narażone na przemoc seksualną (Miszczak, Wąs, 2025). Jednocześnie z powodu uprzedzeń, ich potrzeby seksualne bywają bagatelizowane lub całkowicie ignorowane. To prowadzi do marginalizacji, poczucia wstydu, braku wiedzy i ograniczenia możliwości doświadczania intymnych relacji w dorosłym życiu. Postrzeganie osób z NI jest uwarunkowane dwoma mitami. Pierwszy z nich sugeruje, że osoby te są aseksualne, co oznacza brak popędu seksualnego i zainteresowania płcią. Drugi natomiast postuluje, że są hiperseksualne (Matiushyna i in., 2024), co oznacza nadmierny popęd i zachowania seksualne. Wciąż panujące przekonania, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną są „aseksualne” lub „hiperseksualne”, utrudniają pełne uznanie ich praw i potrzeb. Dlatego tak ważne jest promowanie świadomości społecznej, w tym akceptacji różnorodności seksualnej. Równie istotne jest edukowanie społeczeństwa na temat potrzeb osób z niepełnosprawnościami i zwalczanie mitów.

ZWIĄZKI PARTNERSKIE JAKO OBSZAR BUDOWANIA TOŻSAMOŚCI I SAMOOCENY

Związki partnerskie osób z niepełnosprawnością intelektualną są wciąż tematem tabu (Kijak, 2016). Potrzeby emocjonalne i prawo do bliskości osób z NI nie różnią się jednak od potrzeb innych ludzi. Relacja z drugą osobą sprzyja kształtowaniu tożsamości i wzmacnianiu poczucia własnej wartości. Z badań wynika, że tożsamość osób z niepełnosprawnością intelektualną w dużej mierze zależy od środowiska, w którym przebywają (Rozen, 2011b). Tożsamość płciowa to świadomość własnej płci oraz identyfikowanie się z wynikającymi z niej rolami i konsekwencjami. Obejmuje ona sposób postrzegania siebie jako kobiety lub mężczyzny, wiedzę o własnej seksualności i cechach przypisywanych danej płci, stopień akceptacji swojej płciowości (bądź jej nieakceptowania), a także stosunek do osób płci przeciwnej (Kościelska, 2020, za: Parchomiuk, 2016). Budowanie tożsamości seksualnej u wielu osób z niepełnosprawnością intelektualną jest procesem trudnym, a w niektórych przypadkach wręcz niemożliwym. Na jej kształtowanie istotnie oddziałują oczekiwania społeczne, warunki środowiskowe oraz uwarunkowania kulturowe. Zdarza się, że proces ten zahamowany lub zaburzony (Kijak, 2014). Samoocena u osób z niepełnosprawnością bywa niższa i mniej stabilna niż u osób pełnosprawnych (Borowiecki, 2015). Dlatego związki i relacje, które wzmacniają poczucie wartości są korzystne dla tej grupy osób. W kontekście budowania tożsamości związek partnerski umożliwia konfrontowanie swoich przekonań i sposobów funkcjonowania z perspektywą drugiej osoby. Osobom z niepełnosprawnością intelektualną znacznie trudniej jest stworzyć związki małżeńskie niż osobom w normie intelektualnej (Kijak, 2016). Procesy poznawcze są zaburzone, co sprawia, że nawiązywanie relacji z innymi ludźmi jest utrudnione (Miszczak, Wąs, 2025). Osoby z NI są często ofiarami dyskryminacji (Ploch, 2021). Dlatego tym bardziej wartościowe staje się tworzenie trwałych relacji przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną, ponieważ mimo napotykanych trudności stanowią one dla nich ważne źródło wsparcia, rozwoju i satysfakcji. Z tego względu związki partnerskie mogą stanowić ważną przestrzeń wspierającą rozwój tożsamości i umacnianie samooceny

osób z niepełnosprawnością intelektualną. Osoby te mają również silną potrzebę samodzielności. Stopniowe zdobywanie samodzielności pomaga człowiekowi budować własną tożsamość (Rozen, 2011a), a jednocześnie sprzyja tworzeniu bardziej dojrzałych związków partnerskich.

BARIERY SPOŁECZNE W TWORZENIU ZWIĄZKÓW OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ A ROZWIJANIE KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH

Tworzenie związków przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną jest utrudnione, nie tylko przez zaburzenia procesów poznawczych i przez brak akceptacji, ale również przez liczne bariery społeczne i kulturowe. Poniżej zostaną przedstawione wybrane z nich. Istnieje szkodliwy stereotyp, że osoby z NI charakteryzuje brak możliwości uczestnictwa w społeczeństwie (Trembowska, 2023). W efekcie panuje przekonanie, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną nie są w stanie nawiązywać relacji, a co dopiero wchodzić w związki, zakładać rodziny czy decydować się na dzieci. Błędne przekonania na temat niepełnosprawności mogą sprawiać, że ludzie boją się rozmawiać z osobami niepełnosprawnymi i unikają tematu niepełnosprawności (Trembowska, 2023). Stereotypy i mity na temat niepełnosprawności intelektualnej stanowią znaczną barierę w tworzeniu przez te osoby bliskich relacji. Opieka nad osobą niepełnosprawną w rodzinie czasami może przerodzić się w nadopiekuńczość, co może skutkować ograniczeniem jej niezależności (Rafalski, 2024). Rodziny osób z niepełnosprawnościami, obawiając się nadużyć, mogą ograniczać ich swobodę kontaktów. To blokuje możliwość naturalnego poznawania ludzi. Opieka nad osobą niepełnosprawną stanowi wyzwanie, które polega na wypracowaniu balansu między udzielaniem pomocy a zachowaniem jej autonomii (Rafalski, 2024). Osoby z niepełnosprawnością intelektualną są często infantylizowane i traktowane jak dzieci, niezależnie od swojego wieku. Jest to kolejna bariera, utrudniająca tworzenie związków przez osoby z NI. Wyróżnia się trzy rodzaje infantylizacji osób niepełnosprawnych: zwyczajową, instytucjonalną i koncepcyjną. Zwyczajowa wiąże się z paternalistycznym traktowaniem przez rodziców lub społeczeństwo, instytucjonalna wynika z nieodpowiedniej organizacji ośrodków i instytucji wspierających osoby dorosłe i starsze, a koncepcyjna odnosi się do sposobu postrzegania niepełnosprawności w edukacji i środowisku akademickim (Krause, 2010, za: Kijak, 2017). Taka infantylizacja sprawia, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną są postrzegane jako osoby mniej samodzielne, niedojrzałe emocjonalnie lub niezdolne do podejmowania decyzji w sprawach osobistych. W konsekwencji może to ograniczać ich możliwości nawiązywania bliskich relacji. Tak jak zostało wspomniane powyżej, związki partnerskie tej grupy osób to często temat tabu (Kijak, 2016). Tabu działa jako bariera, ponieważ sprawia, że temat związków i seksualności osób z NI jest przemilczany, co odbiera im wiedzę, przestrzeń i prawo do swobodnego budowania relacji. Stereotypy, nadopiekuńczość ze strony opiekunów, infantylizacja, a także przemilczenie tematu i traktowanie go jako tematu tabu to tylko wybrane bariery, które utrudniają budowanie relacji przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną. W rzeczywistości jest też wiele innych barier w zakresie tworzenia związków przez tę grupę osób.

Rozwijanie kompetencji społecznych osób z niepełnosprawnością intelektualną, takich jak komunikowanie uczuć, rozpoznawanie emocji innych osób czy asertywne wyrażanie potrzeb, pozwala częściowo niwelować bariery społeczne i ułatwia nawiązywanie relacji intymnych. Rozwijanie kompetencji społecznych to proces złożony i długotrwały. Zaczyna się już w dzieciństwie i trwa przez całe życie (Ryś, 2011; Kalinowska-Witek, 2024, za: Matejek,

Tajak-Bobek, 2025). W szerokim znaczeniu kompetencje społeczne odnoszą się do właściwości osoby, które pozwalają jej sprawnie działać w środowisku społecznym oraz skutecznie tworzyć i podtrzymywać relacje z innymi ludźmi (Matejek, Tajak-Bobek, 2025). Poziom kompetencji społecznych ma bezpośredni wpływ na sposób, w jaki osoby z niepełnosprawnością intelektualną rozwijają i realizują swoją seksualność. Osoba z niepełnosprawnością intelektualną potrzebuje stałego, długotrwałego wsparcia i oddziaływań, aby mogła osiągnąć taki stopień rozwoju społecznego, który umożliwi jej możliwie samodzielne i efektywne funkcjonowanie w otaczającym ją świecie (Fryszkiewicz, 2018). Tworzenie, podtrzymywanie i funkcjonowanie w bliskich relacjach, w których pojawiają się sytuacje intymne oraz wymagające asertywności, wymaga określonych kompetencji społecznych, umożliwiających sprawne, umiejętne i przede wszystkim skuteczne działanie (Prusiński, 2018). Osoby z niepełnosprawnością intelektualną mają ograniczenia poznawcze i społeczne (Miszczak, Wąs, 2025). U osób z NI procesy poznawcze są słabsze niż u osób w normie intelektualnej. Ich poziom zwykle zależy od stopnia niepełnosprawności. Trudności mogą jednak dotyczyć różnych obszarów i mieć różne nasilenie, ponieważ wynikają z różnych zmian w budowie i funkcjonowaniu mózgu (Kubiak, 2021). Problemy te wpływają na sposób funkcjonowania w codziennych sytuacjach i na relacje z innymi ludźmi. Wynikiem infantylizacji mogą być zaburzone preferencje seksualne u osób z NI (Kijak, 2014). Powoduje to ograniczenia w rozwoju i wykorzystaniu kompetencji społecznych, takich jak komunikacja, współpraca czy rozumienie emocji innych ludzi. Rozwijanie kompetencji społecznych staje się narzędziem w przezwyciężaniu barier i umożliwia osobom z niepełnosprawnością intelektualną aktywne uczestnictwo w związkach i relacjach intymnych.

EDUKACJA SEKSUALNA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ INTELEKTUALNĄ

Seksualność jest istotnym elementem życia każdego człowieka. Wciąż obecne są mity o aseksualności lub hiperseksualności osób z NI (Karwacka, 2018). Są to jednak krzywdzące mity, które nie mają wiele wspólnego z rzeczywistością. Edukacja seksualna jest potrzebna wszystkim osobom. Rodzice dzieci z niepełnosprawnością intelektualną często unikają rozmów o seksualności, uznając tę wiedzę za zbędną. W efekcie, podobnie jak u części dzieci i młodzieży w normie intelektualnej, wiedza ta nie jest przekazywana w sposób rzetelny. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną czerpią więc informacje samodzielnie, głównie z pornografii i od rówieśników, co prowadzi do zniekształconego obrazu seksualności (Toboła, 2018). Przeprowadzone badania wykazały, że znaczna większość przebadanych osób z NI dobrze orientuje się w materiałach erotycznych, wie o istnieniu filmów pornograficznych i zna adresy takich stron internetowych (Kijak, 2009). Młode osoby z niepełnosprawnościami często nie mają wystarczającego wsparcia ani informacji, co sprawia, że są bardziej podatne między innymi na nadużycia seksualne, infekcje przenoszone drogą płciową czy zbyt wczesne rozpoczęcie współżycia seksualnego (Gołąb, 2023). Ze względu chociażby bezpieczeństwa, edukacja seksualna jest bardzo ważna u tej grupy osób. Z badań wynika, że należy prowadzić systematyczne rozmowy z młodzieżą na temat ryzykownych zachowań seksualnych oraz edukować na temat chorób przenoszonych drogą płciową (Toboła, 2025). Niepełnosprawność w żaden sposób nie odbiera młodym osobom prawa do zauroczenia, zakochiwania się czy zainteresowania seksualnością. Są to naturalne elementy okresu dorastania (Gołąb, 2023). Każdy człowiek, niezależnie od swoich ograniczeń, ma prawo do rozwoju również w tej sferze życia.

Edukacja seksualna dzieci z niepełnosprawnością intelektualną powoduje wciąż wiele kontrowersji (Pienkowska, Izdebska, 2008). Wynikać to może między innymi z błędnych przekonań na temat NI. Często wskazywany jest problem dotyczący braku rzetelnej i dostosowanej edukacji seksualnej (Jurczyk, 2025). Edukacja seksualna powinna mieć na celu zapobieganie przemocy wobec osób niepełnosprawnych intelektualnie. Wiąże się to z kształtowaniem przekonania, że są kompetentni do podejmowania decyzji dotyczących tego, kto i w jaki sposób ma prawo dotykać ich ciała, a także unikania sytuacji społecznych o wysokim ryzyku stania się ofiarą przemocy seksualnej (Pienkowska, Izdebska, 2008). Edukacja seksualna osób z NI jest szczególnie istotna, ponieważ duża część osób z niepełnosprawnością intelektualną podejmuje ryzykowne zachowania seksualne skutkujące nieprzemyślaną lub niechcianą ciążą (Fornalik, 2020). W zakres edukacji seksualnej osób z niepełnosprawnościami powinny wchodzić też między innymi następujące treści:

- trening zwiększenia poczucia pewności siebie i własnej wartości,
- promowanie zdrowia seksualnego,
- zachęcanie do integracji społecznej,
- uczenie się o swoim ciele,
- szacunek wobec siebie i wobec innych ludzi,
- odpowiedzialność za własne zachowania,
- zarządzanie pożądaniem i erotyczną przyjemnością,
- miłość i związek (Waszyńska, 2020).

Od 1 września 2025 roku przedmiot Wychowanie do życia w rodzinie został zastąpiony przedmiotem Edukacja zdrowotna (Panufnik, 2025). Uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim realizują podstawę programową tego przedmiotu na zasadach obowiązujących w szkołach ogólnodostępnych. Treści, metody i formy pracy powinny być dostosowane do potrzeb i możliwości dziecka z lekką niepełnosprawnością intelektualną (Buchnat, Waszyńska, 2014). Natomiast w przypadku uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym nie przewiduje się realizacji odrębnego przedmiotu. W podstawie programowej szkoły podstawowej znajdują się wytyczne zobowiązujące do realizacji treści odnoszących się do szeroko rozumianej seksualności. W odniesieniu do uczniów, którzy ukończyli szkołę podstawową, obowiązuje Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół specjalnych przysposabiających do pracy dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, która również uwzględnia treści związane z seksualnością (Fornalik, 2020).

Na każdym etapie życia człowieka z niepełnosprawnością intelektualną edukacja seksualna powinna wyglądać inaczej. Dla przykładu, w szkole podstawowej ogólnodostępnej w przypadku zajęć dodatkowych powinno być to przede wszystkim przygotowanie do zrozumienia i akceptacji zmian związanych z okresem dojrzewania (Buchnat, Waszyńska, 2014). W zadaniach szkoły podstawowej specjalnej wskazano na przygotowanie uczniów do dorosłego życia oraz rozwijanie wiedzy o zmianach ciała i seksualności, a także na kształtowanie umiejętności ochrony własnej intymności i postaw asertywnych. Treści nauczania obejmują m.in. rozumienie zmian zachodzących w ciele w procesie dojrzewania oraz naukę dbania o higienę intymną i poszanowania granic własnych i innych osób. W szkołach ponadpodstawowych przysposabiających do pracy realizuje się zadania dotyczące przygotowania uczniów do dorosłego życia jako kobiety i mężczyzny, poszerzania wiedzy o seksualności człowieka oraz kształtowania umiejętności ochrony własnej intymności i poszanowania intymności innych osób. W podstawie programowej znajdują się też treści

nauczania związane z tematem seksualności, m.in. rozumienie sytuacji małżeństwa, w którym występuje niepełnosprawność, czy też poznawanie zasad sprawowania opieki nad dzieckiem (Fornalik, 2020). Edukacja seksualna powinna być zatem dostosowana do wieku i możliwości poznawczych danej osoby. Inaczej będzie wyglądać edukacja seksualna osób z lekką NI, inaczej z umiarkowaną i znaczną, a jeszcze inaczej z głęboką. W przypadku edukacji seksualnej osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, realizowana jest ona na poziomie elementarnym, w formie bardzo uproszczonej, związanej chociażby z wyrabianiem orientacji w schemacie własnego ciała, doświadczeń sensomotorycznych, wprowadzaniem nazw części ciała i wspieraniem funkcjonowania w roli płciowej (Karwacka, 2018). Po zakończeniu edukacji szkolnej osoby z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie edukacji seksualnej wspierane są przede wszystkim przez opiekunów. Edukacja seksualna dorosłych osób z NI ma miejsce między innymi w Domach Pomocy Społecznej. Przykładowo w domu pomocy społecznej w Pakówce realizowano program dający możliwość parom na zamieszkanie w jednym pokoju. Najpierw jednak wyjaśnia się im różne kwestie związane z edukacją seksualną (Kijak, 2013). W przypadku osób z NI podejmujących stosunki seksualne, ważne jest zadbanie o stosowanie przez te osoby środków antykoncepcyjnych. Obowiązek ten spoczywa na opiekunach (Toboła, 2018).

Edukacja seksualna osób z niepełnosprawnością intelektualną powinna być dostosowana do indywidualnych potrzeb i możliwości, tak aby wspierała ich rozwój, zrozumienie siebie oraz bezpieczne funkcjonowanie w otoczeniu społecznym.

ASYSTENCJA SEKSUALNA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W ŚWIECIE

Jedną z form wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie seksualności może być asystencja seksualna. Nie jest to powszechny sposób wspierania osób z niepełnosprawnościami. W polskiej literaturze nie ma jednej definicji asystencji seksualnej. Asystencję seksualną można rozumieć jako szczególną formę wsparcia osób z niepełnosprawnościami w obszarze seksualności, obejmującą edukację dotyczącą własnego ciała, praktyk seksualnych oraz sposobów zaspokajania potrzeb seksualnych, z uwzględnieniem specyfiki danej niepełnosprawności oraz związanych z nią możliwości i ograniczeń (Grzesiak, 2023). Osoby z niepełnosprawnością intelektualną w niektórych krajach mają możliwość wsparcia swoich potrzeb poprzez korzystanie z usług asystenta seksualnego. Asystent seksualny to:

- osoba, która wspiera realizację potrzeb psychoseksualnych osób z niepełnosprawnością w procesie rehabilitacji, ale nie wchodzi w żadne relacje intymne z tą osobą,
- osoba, która świadczy usługi seksualne ludziom z różnymi niepełnosprawnościami,
- osoba, która bierze czynnie udział w terapii seksualnej (Długolecka, Fornalik, 2013).

Asystenci seksualni osób niepełnosprawnych pracują w wielu krajach. Popularni są między innymi w Niemczech, Szwajcarii, Danii, Belgii, Holandii, Włoszech czy też Austrii. Opłacani są albo ze świadczeń społecznych albo przez organizacje pozarządowe (Waszyńska, 2020). Osoba z niepełnosprawnością w takim wypadku nie musi więc płacić za te usługi. Wokół tej działalności pojawiają się odmienne stanowiska dotyczące jej ewentualnego zrównania z prostytutką. Zwolennicy rozdzielenia tych pojęć podkreślają, że chodzi o edukację i wsparcie. Krytycy natomiast utrzymują, że w praktyce jest to forma prostytucji przedstawiona w łagodniejszym ujęciu. Kluczowa jest kwestia dobrowolności. Pojawia się tu zasadnicze pytanie: czy osoba z taką niepełnosprawnością potrafi samodzielnie i świadomie zdecydować o wejściu w taką relację oraz o jej przebiegu (Waszyńska, 2020). Asystenci

seksualni to zwykle kobiety. Chociaż nierzadko wywodzą się z branży usług seksualnych, zazwyczaj posiadają specjalistyczne szkolenie przygotowujące ich do pracy z osobami z niepełnosprawnościami. Często są to też pracownicy branży medycznej - pielęgniarki lub opiekunki. Świadczenie usług seksualnych traktowane jest przez nich jako jedna z typowych czynności pielęgnacyjnych, jak mycie czy karmienie (Grzesiak, 2023). Rola asystenta seksualnego wymaga odpowiednich predyspozycji i kompetencji, dlatego nie każda osoba może ją pełnić. Ważne są kompetencje związane z komunikacją interpersonalną. Kluczowe znaczenie ma umiejętność właściwego prowadzenia rozmowy oraz uważnego słuchania osoby z niepełnosprawnością (Grzesiak, 2023).

Nie w każdym kraju jest to rozwinięte. Osoba z niepełnosprawnością intelektualną nie wszędzie może skorzystać z takich usług. W Polsce seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną to ciągle temat tabu (Hinc-Wirkus, 2017). Formalnie nie ma uregulowanego systemu asystencji seksualnej. Wsparcie w Polsce w zakresie edukacji seksualnej obejmuje przede wszystkim edukację w okresie nauki szkolnej. W Polsce istnieje wsparcie w postaci asystencji osobistej. Jest to stosunkowo nowa profesja. Osoba pełniąca funkcję asystenta osoby z niepełnosprawnością intelektualną wspiera ją w różnych aspektach życia codziennego (Domińczak, Pomian, 2023). Nie jest to jednak to samo co asystencja seksualna.

Asystencja seksualna może być uzasadniona jako forma wsparcia, ponieważ pozwala osobom z niepełnosprawnością intelektualną bezpiecznie poznawać własną seksualność, rozwijać świadomość ciała i potrzeby emocjonalne oraz seksualne, a także zdobywać wiedzę i umiejętności, które w codziennym życiu mogą poprawić ich samodzielność, poczucie własnej wartości i jakość życia. Dzięki temu wsparciu osoby te mają możliwość realizacji naturalnych potrzeb w sposób dostosowany do ich możliwości i ograniczeń.

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ INTELEKTUALNA A ZAWIERANIE ZWIĄZKÓW MAŁŻENSKICH W ŚWIELE PRAWA W POLSCE

Pomimo, że jest to wciąż temat tabu (Kijak, 2016), osoby z niepełnosprawnością intelektualną wchodzą w związki partnerskie. Istnieje niewiele badań dotyczących związków i rodzicielstwa osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną, co wynika m.in. z małej liczby takich małżeństw i rzadkiego podejmowania przez te osoby roli rodzica. Ma to związek z barierami prawnymi, postawami społecznymi oraz ograniczeniami poznawczo-społecznymi, mimo że wiele z tych osób deklaruje chęć posiadania własnej rodziny (Żyta, 2013). Wyniki badań pokazują, że związki osób z niepełnosprawnością intelektualną mogą być trwałe i satysfakcjonujące, a ich powodzeniu sprzyja wiele różnych czynników (Ćwirynkało, 2021). Osoby z niepełnosprawnościami mają takie samo prawo do zawarcia małżeństwa jak osoby pełnosprawne. Wymaga się jednak, aby posiadały pełną zdolność do czynności prawnych i zgodziły się na ślub. Możliwość zawarcia małżeństwa wyklucza całkowite ubezwłasnowolnienie (Kaczmarek, 2025). Zgodnie z art. 11 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (1964), osoba całkowicie ubezwłasnowolniona nie może zawrzeć małżeństwa. Warto zaznaczyć, że od zakazu wejścia w związek małżeński przez osoby całkowicie ubezwłasnowolnione nie przewiduje się wyjątków (Kijak, 2013). Jeśli ktoś w małżeństwie okaże się całkowicie ubezwłasnowolniony, każdy z małżonków może żądać unieważnienia związku, chyba że ubezwłasnowolnienie zostanie uchylone. W związku z tym, osoby z NI mogą zawrzeć małżeństwo tylko, jeśli nie są całkowicie ubezwłasnowolnione. Częściowo ubezwłasnowolnione osoby mogą starać się o zgodę sądu. Zgodnie z art. 12 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (1964) jeśli stan zdrowia lub umysłu osoby nie zagraża

małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie, sąd może jej zezwolić na zawarcie małżeństwa. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną, aby wziąć ślub muszą spełnić pewne wymogi prawne. Kluczowe jest uzyskanie zgody sądu, który ocenia, czy dana osoba jest w stanie świadomie podjąć decyzję dotyczącą zawarcia małżeństwa (Kaczmarek, 2025). Przy ocenie sąd bierze pod uwagę zdolność do zrozumienia praw i obowiązków wynikających z małżeństwa. Procedura ta jest po to, aby osoby planujące ślub w pełni rozumiały swoje decyzje i ich konsekwencje (Jankowski, 2025). Sądy rozpatrują każdy przypadek indywidualnie. Biorą pod uwagę dokumentację medyczną oraz opinię biegłych (Dąbrowska, 2024). Osoby z niepełnosprawnościami planujące małżeństwo mogą korzystać z różnorodnego wsparcia doradczego, obejmującego zarówno porady prawne, jak i pomoc emocjonalną (Jakubowska, 2025). Dzięki tym regulacjom prawo zapewnia ochronę osób z niepełnosprawnościami, jednocześnie respektując ich prawo do samodzielnego podejmowania decyzji o zawarciu małżeństwa. Osoby te mogą liczyć na wsparcie ze strony państwa. Osoby z niepełnosprawnością intelektualną, które pragną zawrzeć małżeństwo kościelne lub konkordatowe, mogą napotkać większe przeszkody. Prawo kanoniczne jest bardziej restrykcyjne i często nakłada dodatkowe wymagania wobec takich osób przed zawarciem związku małżeńskiego (Kaczmarek, 2025). W tym zakresie prawo kanoniczne Kościoła katolickiego zakłada ocenę indywidualną - zdolność osoby z niepełnosprawnością intelektualną do zawarcia małżeństwa powinna być rozpatrywana w każdym przypadku osobno (Więckowska, 2020).

PODSUMOWANIE

Seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną są naturalnym, istotnym i często niedostrzeganym elementem ich dorosłości. Na temat ich seksualności krąży wiele mitów. Związki partnerskie i seksualność osób z NI to wciąż tabu (Kijak, 2016, Hinc-Wirkus, 2017). Przez ograniczenia poznawcze, stereotypy, nadopiekuńczość ze strony opiekunów czy infantyлизację osoby z NI mogą mieć trudności w tworzeniu związków. Dodatkową barierą jest niewystarczająca edukacja seksualna. Pomimo barier, mają prawo do intymności, bliskości i pełnego wyrażania swoich uczuć. Rozwijanie kompetencji społecznej może pomóc niwelować bariery. Wsparcie w postaci odpowiednio dostosowanej edukacji seksualnej, rozwijania kompetencji społecznych oraz w niektórych przypadkach, asystencji seksualnej, pozwala tym osobom bezpiecznie poznawać siebie, budować relacje i wzmacniać poczucie własnej wartości. Pomimo, że wokół tematu asystencji seksualnej jest wiele kontrowersji, to jest ona popularna w wielu krajach europejskich. Równocześnie istnieją regulacje prawne, takie jak możliwość zawarcia małżeństwa. Pokazują one, że prawo respektuje autonomię osób z niepełnosprawnością intelektualną, chociaż wymaga uwzględnienia specyfiki ich potrzeb i zdolności. Całościowe, wspierające i świadome podejście do seksualności i partnerstwa osób z niepełnosprawnością intelektualną jest niezbędne, aby mogły one w pełni doświadczać dorosłości, satysfakcji emocjonalnej i rozwoju psychospołecznego.

BIBLIOGRAFIA

Borowiecki, P. (2015). Samoocena osób z niepełnosprawnością w świetle wybranej literatury i badań własnych. *Niepełnosprawność–zagadnienia, problemy, rozwiązania*, 2(15), 109-126.

- Buchnat, M., Waszyńska, K. (2014). Edukacja seksualna osób z lekką niepełnosprawnością intelektualną w systemie szkolnym. *Journal of Sexual and Mental Health*, 12(2), <https://doi.org/10.5603/jsmh.41307>
- Ćwirynkało, K. (2021). Mężczyźni z niepełnosprawnością intelektualną jako partnerzy i ojcowie w oczach swoich partnerek. Raport z badań. *Konteksty Pedagogiczne*, 1(16), 99–120. <https://doi.org/10.19265/kp.2021.1.16.310>
- Długołęcka, A., Fornalik, I. (2013). Usługi seksualne w procesie rehabilitacji seksualnej osób z niepełnosprawnością ruchową i intelektualną. W: R. Kowalczyk, M. Leśniak (red.), *Prostytucja: Studium zjawiska* (s. 161–193). Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o. - Oficyna Wydawnicza AFM; Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego.
- Domińczak, O., Pomian, A. (2023). Formy wsparcia osób z niepełnosprawnością intelektualną w Polsce na przykładzie zawodu asystenta osobistego osób z niepełnosprawnościami. *Niepełnosprawność*, 51, 180–194. <https://doi.org/10.26881/ndps.2023.51.11>
- Fetzki, T., Fetzka, A. (2020). Dorosły z niepełnosprawnością intelektualną w sieci systemu instytucjonalnego: analiza wybranych problemów. *Adult Education Discourses*, 21, 249–263. <https://doi.org/10.34768/dma.vi21.531>
- Fornalik, I. (2020). Edukacja seksualna osób ze spektrum autyzmu i osób z niepełnosprawnością intelektualną. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 19(2), 80–107.
- Fryszkiewicz, M. (2018). W drodze ku dorosłości, czyli NIEPEŁNOSPRAWNY intelektualnie SPRAWNYM społecznie. *Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania*, 3(28), s. 119–128.
- Grzesiak, H. (2023). Asystentura seksualna jako forma wsparcia realizacji potrzeby seksualnej osób z niepełnosprawnością ruchową w Japonii. *Człowiek - Niepełnosprawność - Społeczeństwo*, 60(2), 93–105. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.1668>
- Hinc-Wirkus, M. (2018). „Trening orientacji i zarządzania czasem” w toku czynności dnia codziennego z osobami z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym. *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, 17, 197–223. <https://doi.org/10.14746/ikps.2017.17.11>
- Jurczyk, M. (2025). Niewidzialne dojrzewanie. Seksualność młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną – perspektywa rodziców i opiekunów. *Szkola Specjalna*, 86(1), 26–36. <https://doi.org/10.71358/ss.2375>
- Karwacka, M. (2013). Przemoc seksualna wobec osób z niepełnosprawnością intelektualną. *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej*, 2, 57–74. <https://doi.org/10.14746/ikps.2013.2.03>
- Kijak, R. (2009). *Seks i niepełnosprawność. Doświadczenia seksualne osób z niepełnosprawnością intelektualną*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”
- Kijak, R. (2013). *Niepełnosprawność intelektualna. Między diagnozą a działaniem*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Kijak, R. (2014). *Seksualność człowieka z niepełnosprawnością intelektualną a rodzina*. Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL.
- Kijak, R. (2016). *Dorośli z głębszą niepełnosprawnością intelektualną jako partnerzy, małżonkowie i rodzice*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Kijak, R. (2017). Dorośli z głębszą niedostępnością intelektualną na rynku pracy – ocena teoretyczna. *Rynek Pracy*, 163(4), 22–29.

- Kościelska, M. (2004). Niechciana seksualność: *O ludzkich potrzebach osób niepełnosprawnych intelektualnie*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”.
- Matiushyna, Y., Nawara, J., Zych, P. (2024). Edukacja seksualna osób z niepełnosprawnością intelektualną – wyzwanie dla systemu oświaty w Polsce. *Zeszyty Naukowe Pedagogiki Specjalnej*, 17, 212–226.
- Miszcza, N., Wąs, R. (2025). System sprawiedliwości a osoby z niepełnosprawnością intelektualną. *Zeszyty Naukowe Pedagogiki Specjalnej*, 18, 115–123. <https://doi.org/10.24917/znps.2025.18.10>
- Myśliwczak, I. (2017). Dorosłe osoby z niepełnosprawnością intelektualną – (nie)możliwe zmiany w ich sytuacji rodzinnej. *Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej*, 25, 72–86. <https://doi.org/10.4467/25439561.NP.17.004.8080>
- Nikel, K., Piłat, P., Smolarczyk, J., Piegza M. (2025). Sexuality of people with intellectual disabilities – a systematic review. *Psychiatria i Psychologia Kliniczna*, 25(2), 153–161. <https://doi.org/10.15557/PiPK.2025.0019>
- Parchomiuk, M. (2016). *Seksualność człowieka z niepełnosprawnością intelektualną*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”
- Pierkowska, E., Izdebska, A. (2008). Praca z młodymi ludźmi z obniżoną sprawnością intelektualną w aspekcie ich seksualności. *Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka*, 7(1), 105–119.
- Piotrowicz, R., Rymarczyk, K. (2015). Niepełnosprawność intelektualne- neurorozwojowe zaburzenie. W: F. M. Rybakowski (red.), *Spektrum Autyzmu - nerorozwojowe zaburzenia współwystępujące*. (s. 155-179). Warszawa: Krajowe Towarzystwo Autyzmu.
- Ploch, L. (2019). Dyskryminacja osób z niepełnosprawnością intelektualną w kulturze w opinii rodziców i studentów pedagogiki. *Student Niepełnosprawny. Szkice i Rozprawy*, 18(11), 185–201.
- Prusiński, T. (2016). Z badań nad przyjaźnią. Inteligencja emocjonalna a jakość bliskich relacji przyjacielskich. *Psychologia Wychowawcza*, 52(10), 109–124. <https://doi.org/10.5604/00332860.1234507>
- Rozen, B. (2011a). Kształtowanie tożsamości dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w procesie dydaktyczno-wychowawczym: (część 2). *Studia Warmińskie*, 48, 179–196.
- Rozen, B. (2011b). Tożsamość osoby z niepełnosprawnością intelektualną w świetle społeczno-kulturowych uwarunkowań. *Studia Elbląskie*, 12, 451–467.
- Tajak-Bobek, A., Matejek, J. (2025). Rozwój kompetencji społecznych jako kluczowe wyzwanie we współczesnym zarządzaniu rozwojem zawodowym i osobistym. *Journal of Modern Science*, 63(3), 939–961. <https://doi.org/10.13166/jms/209346>
- Toboła, C. G. (2018). Wybrane aspekty seksualności człowieka z niepełnosprawnością intelektualną. *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy*, 29(4), 83–98.
- Toboła, C. G. (2025). Ryzykowne zachowania seksualne młodzieży niedostosowanej społecznie przebywającej w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i ich wiedza na temat chorób przenoszonych drogą płciową. *Zbliżenia Cywilizacyjne*, 21(1), 53–66. <https://doi.org/10.21784/ZC.2025.003>
- Vančová, A. (2014). Seksualność osób z niepełnosprawnością intelektualną. *Konteksty Pedagogiczne*, 2(3). <https://doi.org/10.19265/kp.2014.2.3.63>
- Waszyńska, K. (2020). Asystent seksualny – (nie)potrzebny zawód. *Seksuologia Polska*, 18, 31–39. <https://doi.org/10.5603/SP.2020.0005>
- Waszyńska, K. (2019). Asystentura seksualna – (nie)etyczny seks. *Studia Edukacyjne*, 55, 125–138. <https://doi.org/10.14746/se.2019.55.8>

Żyta, A. (2013). Małżeństwa i rodzicielstwo osób z niepełnosprawnością intelektualną – wyzwania współczesności. *Edukacja Dorosłych*, 2(69), 59-71.

NETOGRAFIA

- Dąbrowska, I. (2024). *Osoby niepełnosprawne mogą wziąć ślub: Poznaj warunki i prawa małżeńskie*. <https://psycholog-dla-ozn.pl/osoby-niepelnosprawne-moga-wziac-slub-poznaj-warunki-i-prawa-malzenskie>
- Gołąb, D. (2023). *Jak i kiedy rozmawiać o seksualności z dorastającymi nastolatkami z niepełnosprawnościami*. <https://www.fundacjaavalon.pl/abc/edukacja-seksualna-osob-z-niepelnosprawnosciami/>
- Jakubowska, A. (2025). *Czy osoby niepełnosprawne mogą wziąć ślub? Prawa i procedury małżeńskie*. <https://sfpg.org.pl/czy-osoby-niepelnosprawne-moga-wziac-slub-prawa-i-procedury-malzenskie>
- Jankowski, P. (2025). *Czy osoby niepełnosprawne mogą wziąć ślub?* <https://rehamobile.pl/czy-osoby-niepelnosprawne-moga-wziac-slub/>
- Kaczmarek, A. (2025). *Czy osoby niepełnosprawne mogą wziąć ślub?* <https://sprawni-niepelnosprawni.pl/czy-osoby-niepelnosprawne-moga-wziac-slub/>
- Karwacka, M. (2018). *Seksualność i edukacja seksualna osób z głęboką niepełnosprawnością intelektualną*. <https://terapiaspecjalna.pl/arttykul/seksualnosc-i-edukacja-seksualna-osob-z-gleboka-niepelnosprawnoscia-intelektualna>
- Kubiak, D. (2021). *Stymulacja funkcji poznawczych u dzieci z niepełnosprawnością intelektualną*. <https://terapiaspecjalna.pl/arttykul/stymulacja-funkcji-poznawczych-u-dzieci-z-niepelnosprawnoscia-intelektualna>
- Panufnik, E. (2025). *Edukacja zdrowotna zastąpiła WDŻ. Można z niej zrezygnować. Jaki jest program zajęć?* <https://edukacja.infor.pl/szkola/7028477,edukacja-zdrowotna-zastapi-wdz-mozna-z-niej-zrezygnowac-jaki-jest-pr.html>
- Rafalski, J. (2024). *Opieka nad osobą z niepełnosprawnością – kiedy troska zmienia się w nadopieczność?* <https://www.fundacjaavalon.pl/abc/opieka-nad-osoba-z-niepelnosprawnoscia-kiedy-troska-zmienia-sie-w-nadopiekunczosc/>
- Trembowska, J. (2023). *Stereotypy na temat osób niepełnosprawnych*. <https://mywspieramy.org/stereotypy/>
- Więckowska, M. (2020). *Możliwość zawierania małżeństw przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną – prawo polskie i kontekst międzynarodowy*. https://www.temidium.pl/arttykul/mozliwosc_zawierania_malzenstw_przez_osoby_z_niepelnosprawnoscia_intelektualna_prawo_polskie_i_kontekst_miedzynarodowy-5932.html?utm_source

AKTY PRAWNE

- Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r. (Dz.U. 1964 nr 9, poz. 59, art. 11, z późn. zm.).
- Kodeks rodzinny i opiekuńczy z dnia 25 lutego 1964 r. (Dz.U. 1964 nr 9, poz. 59, art. 12, z późn. zm.).

ABSTRACT

Sexuality and the need to form close partner relationships constitute an important aspect of adulthood for every individual, including people with intellectual disabilities. The aim of the article is to present the sexuality and partner relationships of people with intellectual disabilities as an important area of their psychosocial development, identity formation, and self-esteem. The article discusses the specific characteristics of the sexuality of adults with intellectual disabilities. The role of partner relationships in shaping self-esteem and identity is analyzed, and barriers that hinder people with intellectual disabilities from forming intimate relationships are identified. A significant part of the article is devoted to the importance of sexuality education adapted to the cognitive abilities and needs of this group, emphasizing its role in ensuring safety, autonomy, and psychosexual health. The issue of sexual assistance and the controversies surrounding this form of support are also discussed. The article also addresses the social competencies of people with intellectual disabilities and the legal regulations concerning the right to enter into marriage in Poland. The conclusions indicate the need for a holistic and supportive approach to the sexuality and partner relationships of people with intellectual disabilities.

Keywords: sexuality, intellectual disability, partner relationships, sexuality education, rights of persons with disabilities

zgłoszone: 19.12.2025; zaakceptowane: 12.02.2026; opublikowane: 20.08.2026